

1120. DE SYLLOGISMO CATEGORICO EX INCLUSIONE EXCLUSIONEVE
TERMINORUM

Vorläufige Datierung: 1690 bis 1696

Überlieferung:

- 5 *L* Konzept: LH IV, 7B, 2, Bl. 38. 1 Bl. 2°. 1 1/2 S.
*E*¹ ERDMANN, 1840, S. 100 f.
*E*² GERHARDT, *Phil. Schr.*, Bd 7, 1890, S. 208–210.
*E*³ VE, N. 132.
 10 Übersetzung:
 PARKINSON, *Logical Papers*, 1966, S. 112–114.

bearbeitet von Gerhard Biller u. Heinrich Pfannkuch

[Anhaltspunkte zur Datierung:] Unser Stück steht in inhaltlichem Zusammenhang zu N. 1110 und dürfte aufgrund des Rückverweises auf die dort abgehandelte Passage aus Leibniz' *Dissertatio de arte combinatoria* wohl nach N. 1110 entstanden sein.

15 [Thematische Stichworte:] inclusio, exclusio

[Einleitung:] —

1) *A* includere *B* seu *B* includi ab *A*, est de *A* subjecto universaliter affirmari *B* praedicatum. Veluti: *sapiens includit justum*, hoc est *omnis sapiens est justus*.

2) *A* excludere *B*, seu *B* excludi ab *A*, est de *A* subjecto universaliter negari *B* praedicatum. Veluti: *justus excludit miserum* hoc est *nullus justus est miser*.

3) Qui negat *A* includere *B*, is de quodam subjecto *A* negat praedicatum *B* seu enuntiat particularem negativam. Seu qui negat justo includi fortunatum, enuntiat quendam justum non esse fortunatum. Nam si omnis justus esset fortunatus (intellige qui est, fuit futurusve est), jam dici posset omni qui justus est, inesse fortunatum. Itaque justus fortunatum includet contra hypothesin.

21 is (1) affirmat esse (a) praed (b) subjec (c) aliquod *A*, cui non competat (d) *A* in aliquo individuo, (aa) ubi (bb) in quo non sit *B* seu (aaa) affir (bbb) enuntiat (2) |affirmat esse *streicht Hrsgr.* | de ... enuntiat *L* 23 fortunatus (1) jam (2) (intellige *L* 24 jam |tuto *gestr.* | dici *L* 24 posset (1) justus <-> (2) ei | (3) omni *erg.* | *L* 24 inesse (1) eum qui est fortunatus, (2) fortunatum (a) seu justo includi fortu (b) seu justo includi fortunatum (c) seu (3) fortunatum. *L*

4) Qui negat *A* excludere *B* is de quodam subjecto *A* affirmat praedicatum *B*, seu enuntiat particularem affirmativam. Qui negat a sapiente excludi fortunatum, enuntiat quendam sapientem esse fortunatum.

5) Si ex pluribus enuntiationibus sequatur nova enuntiatio, et haec sit falsa, erit aliqua ex illis falsa. Est collectio per Regressum. 5

6) Contradictoriae (seu quarum una affirmat quod altera negat) non possunt simul esse verae, nec simul esse falsae, et hoc vocant oppositionem.

7) Ex universali sequitur particularis ejusdem naturae; quod vocant subalternationem. Nempe: si *A* includit *B*, seu (per num. 1) si omne *A* est *B*, sequitur quod *A* non excludat *B* seu (per num. 4) quoddam *A* esse *B*. Rursus si *A* excludit *B* seu (per num. 2) si nullum *A* est *B*; 10 sequitur quod *A* non includat *B* seu (per num. 3) quoddam *A* non esse *B*.

8) Si *A* excludit *B*, vicissim *B* excludit *A*. Hoc est fundamentum conversionis simpliciter factae. Nam hinc (per 2) si nullum *A* est *B*, etiam nullum *B* est *A*, et (per 4) si quoddam *A* est *B*, etiam quoddam *B* est *A*.

9) Si *A* includit *B*, tunc *B* non excludit *A*, hinc (per 1 et 4) nascitur conversio per 15 accidens, *omne A est B, ergo quoddam B est A*.

10) Notatu tamen dignum est, tam subalternationem quam conversionem posse demonstrari ope syllogismorum.

12) Syllogismus Categoricalus simplex est, qui de inclusione vel exclusione duorum terminorum inter se, aliquid colligit per data de inclusione vel exclusione tertii 20 respectu singulorum.

13) Includens includentis est includens inclusi seu si *A* includit *B*, et *B* includit *C*, etiam *A* includet *C*.

14) Includens excludentis est excludens exclusi. Seu si *A* includit *B* et *B* excludit *C*, etiam *A* excludet *C*.

1 quodam (1) *A* (*a*) enuntiat (*b*) affirmat *B* (2) subjecto ... *B*, *L* 2f. Qui ... fortunatum. *erg. L*
 4 pluribus (1) pr (2) enuntiationibus *L* 4 falsa, (1) necesse est aliquam ex i (2) erit *L* 5 Est ... per
 (1) contrapositionem (2) Regressum *erg. L* 7, et hoc (1) vocamus (2) vocant oppositionem
erg. L 9 *B*, (1) sequitur quod *A* non (2) (seu si omne *A* est *B*) (3) seu *L* 9 excludat *B* (1) (seu
 quoddam *A* esse *B* (2) seu *L* 10 *B*. (1) Simili (2) Rursus *L* 13 hinc (1) si (2) (per *L* 13 *A*, (1) et
 qui (2) et *L* 15 *B*, (1) negatur *B* includere *A* (2) *B* no (3) tunc *L* 15 (per 1 et 4) *erg. L* 17 10) (1)
 Annotari tamen utile est, posse conversionem demonstrari ope syllogismorum, itaque non fuit opus eam hic
 praemittere. (2) Notatu *L* 17 tam (1) conversionem (2) subalternationem *L* 19 12) (1) Exclusu (2)
 Inc (3) Regula prima (4) Regula prima de (5) Sy (6) Syllogismus (*a*) est (*b*) Categoricalus *L*
 20 inter se *erg. L* 20 per (1) inclu (2) data *L* 22 13) (1) Regula prima de Medio incluso in
 Subjecto: Medium Subjecto inclusum (2) Inclusum incluso, est inclusum includenti, seu si (3) Includens *L*
 23 *Am Rande* includens exclusi *gestr. L* 24 est (1) includens (2) excludens *L* 24 *B* (1) includit (2)
 excludit *L*

15) Includens excludentis est exclusum exclusi. Seu si A includit B , et B excludit C , etiam C excludit A . Sequitur ex praecedenti accedente numero 8. Hinc mutando C in A et contra, ut habeatur rectus ordo f(it), exclusum A inclusi B est excludens A includentis C . B excludit A et C includit B . Ergo A excludit C .

5 16) Excludens inclusi est excludens includentis seu si A excludit B et B includitur in C , etiam A excludit C seu si A excludit B et C includit B , utique A excludit C . Patet per se.

17) Si A excludit B , et C includit B , etiam C excludit A seu excludens inclusi est exclusum includentis. Sequitur ex praecedenti 16, ope 8. Hinc si permutes C et A , fiet, si A includit B , et C excludit B , etiam A excludit C seu includens exclusi est excludens excludentis.

10 Sit A major terminus, B [medius]; a universalis affirmativa, e universalis negativa, i particularis affirmativa, o particularis negativa.

18) Regulam primam sic enunties: Medium subjecto inclusum, etiam praedicatum sibi inclusum (vel exclusum) ei includi (vel excludi) ostendit. Hinc dispositione terminorum existente $BC.AB.AC$, ex inclusione fit aaa , unde subalternando aai , ex exclusione fit eae , unde subalternando fit eao . Sed quia $e.BC$ inferri potest ex $e.CB$, hinc fit $e.CB,a.AB,e.AC$, et subalternando $e.CB,a.AB,o.AC$.

15 19) Regulam secundam sic enunties: Medium subjecto exclusum etiam praedicatum se includens subjecto excludi ostendit. Hinc fit aCB,eAB,e (vel o) AC . Qui modus cum (per conversionem simpliciter ipsius eAB , in eBA) sequatur ex isto aCB,eBA,e (vel o) AC , etiam iste

20 valebit.

20) Ita habemus hinc modos 10 ex reg. 1. et 2. Ex quolibet horum fiunt duo per regressum, dum negando conclusionem et affirmando unam praemissarum, [negatur] altera. Inde praeter hos 10 erunt 20, summa 30; sed tamen et plures erunt, sumendo pro propositionibus inferentibus eas ex quibus ipsae sequuntur, id est simpliciter conversas. Cum vero revera non nisi 24 modi dentur, ut alibi ostendimus, ideo necesse est nonnullos bis occurrere.

1 15) (1) Hinc Regula prima de (2) Includens L 2 praecedenti (1) per 8 (2) accedente L 2-4 8
|(1) vel (2) . Hinc ... |ut ... f(it) erg. | ... et (a) A (b) C ... excludit C erg. | L 5 est (1) exclus (2)
excludens L 6f. se (1) , dici (2) , sed (3) , |vel erg. |nec differt a 15 nisi modo enuntiandi, nam si $p(-\rightarrow)$
 A in (a) $\langle - \rangle$ (b) $\langle - \rangle$ 15 pro C ponas A et vicissim (4) 17) L 7 etiam (1) A excludit C (2) C ... A L
7f. seu (1) exclusum (2) excludens ... includentis erg. L 8 si (1) pro (2) permutes L 8 A (1)
excludit (2) includit L 9 excludentis. (1) Sit A semper major, et (a) B minor, et C m (b) C minor, et | C m
streich Hrs. |(2) Sit A semper minor, et B medius, et C major (3) ex 13 fiet (a) A (b) $a.AC$ (c) $a.B$ (4) Sit L
10f. ; a ... negativa erg. L 12 primam erg. L 13 ostendit. (1) Hinc (a) ex AB (b) ob inclusionem
fit (2) A in (3) Hinc L 17 Regulam (1) aliam |(2) secundam erg. | L 18 cum (1) sequatur ex
isto (2) (per L 21 ex (1) 18 et 19 (2) reg. L 21 per (1) cont (2) regressum, L 22 affirmatur L
ändert Hrs. 22 altera. (1) Ubi rursus (2) Inde L 23 pro (1) modis colligentib (2) en (3)
propositionibus L 24 revera (1) tot (2) modo (3) non L

25 alibi: LEIBNIZ, *Dissertatio de arte combinatoria*, Leipzig 1666, § 27 (VI, 1 N. 8, S. 184 f.); vgl. N. 1110, FN 1.